

BENEFICIILE TESTELOR DE STRES PENTRU STABILITATEA FINANCIARĂ

Implicații pentru sectorul bancar românesc

CRPE Policy Brief nr. 40 / Octombrie 2015

AUTOR: OANA GEORGESCU

Exercițiul de evaluare cuprinzătoare (Comprehensive Assessment) efectuat de către Banca Centrală Europeană în 2014, cuprinzând revizuirea calității activelor (Asset Quality Review) și testul de stres (Stress Test), a fost un proiect fără precedent ca perimetru și complexitate. Publicarea rezultatelor a dus la îmbunătățirea semnificativă a calității informațiilor publice despre poziția financiară a băncilor, marcând începutul Mecanismul Unic de supraveghere (Single Supervisory Mechanism - SSM), o componentă esențială a Uniunii Bancare.

Băncile din România nu fac parte din Mecanismul unic de supraveghere (MUS), și prin urmare băncile românești nu au participat la evaluarea cuprinzătoare (CA) din 2014. Însă rezultatele testului de stres ale

filialelor românești deținute de către băncile membre ale MUS pot fi deduse din informația publicată de către băncile mamă. Compararea rezultatelor în scenariul advers la nivel de grup cu cele ale filialelor românești de importanță sistemică indică o diferență semnificativă între solvabilitatea grupului și cea a filialelor românești. În unele cazuri, pierderile raportate în portofoliul românesc absorb aproape în totalitate capitalul filialei românești. Aceste rezultate subliniază importanța testelor de stres la nivel sub consolidat, pentru fiecare filială. Acest aspect este cu atât mai important în contextul unor potențiale probleme de coordonare între autoritățile românești și cele ale grupului (multinațional) în cazul în care eșecul unui grup bancar multinațional implica o filială în afara jurisdicției MUS.

Pentru țările din zona euro, problema unei insuficiente coordonări între autoritățile din țara gazdă și ale grupului a fost acoperită prin implementarea primelor două componente ale Uniunii Bancare: supravegherea comună prin MUS și rezoluția comună prin mecanismul unic de rezoluție (MUR). În România s-a efectuat un progres considerabil prin implementarea directivei de restructurare și rezoluție bancară în legea

românească. Cu toate acestea, autoritatea de supraveghere și de rezoluție descentralizată în contextul unor grupuri multinaționale poate duce la rezoluții bancare ineficiente, amplificând cercul vicios între sectorul bancar românesc și statul român¹. Aceste ineficiențe pot rezulta într-o povară fiscală substanțială pentru acesta din urmă.

1. Transparență în sectorul bancar

Băncile sunt instituții opace ale căror active sunt dificil de evaluat de către creditori, instituțiile de supraveghere și investitori. Această asimetrie informațională, în combinație cu garanția de stat implicită de care se bucură băncile de relevanță sistemică rezultă într-o decuplare între costul de finanțare al băncilor și profilul de risc al acestora. În consecință, diferențierea între 'băncile bune' și 'băncile rele' devine mai dificilă pentru creditori. Astfel, băncile își pot asuma riscuri excesive la costuri foarte mici pe seama depozitarilor și a contribuabililor. O soluție posibilă pentru atenuarea acestei ineficiențe este mai multă transparență în sectorul bancar, de exemplu prin furnizarea unor informații financiare suplimentare. Aceste informații pot fi dezvăluite instituțiilor de supraveghere sau publicate în cadrul unor teste de stres.

Testul de stres este o evaluare a rezistenței băncilor la condiții economice adverse. Evaluarea se poate concentra pe solvabilitatea sau pe lichiditatea băncilor testate. O bancă este solventă în scenariul advers dacă deține fonduri proprii suficiente pentru a absorbi pierderile potențiale.

Elemente esențiale ale unui test de stres sunt: definierea unui scenariu advers, metodologia prin care se proiectează scenariul macroeconomic defavorabil în poziția financiară a băncilor precum și precizia informației publicate.

Transparența impusă în mod obligatoriu implică anumite costuri. Pe de-o parte, mai multă transparență poate îmbunătăți disciplina în sectorul bancar, dar dacă informația publicată nu este considerată suficient de precisă, transparența nu își va atinge obiectivele.

1. Atunci când un stat este supraîndatorat sau are probleme fiscale, situația financiară a băncilor se va deteriora deoarece i) băncile dețin în general o mare parte din obligațiunile emise de către statul respectiv, iar valoarea de piață a acestor obligațiuni scade și/sau ii) garanția implicită de la stat în caz de faliment scade. Aceasta a fost una din problemele băncilor grecești la începutul crizei datoriiilor suverane. În mod similar, când băncile au probleme, statul injectează capital pentru a le salva, acumulează datorii excesive, iar poziția sa financiară se deteriorează. Acesta a fost cazul Irlandei acum câțiva ani.

De exemplu publicarea rezultatelor testului de stres european de către Comitetul European al Instituțiilor de Supraveghere (CEBS) la apogeul crizei suverane din 2010 a generat numeroase critici, deoarece nu a fost înlăturată incertitudinea referitoare la riscurile implicate de expunerile către statele din sudul Europei.

Pe de altă parte, prea multă informație poate avea efecte negative deoarece veștile negative pot duce la reacții excesive pe piața financiară și pot deteriora stabilitatea financiară. Atunci când precizia informației publice este scăzută, reacția excesivă a piețelor ca urmare a efectului de turmă poate domina beneficiile informației adiționale. Reacția excesivă a piețelor poate apărea atunci când investitorii acționează în funcție de percepția lor despre ce cred alți investitori că este decizia corectă. Acest lucru se poate întâmpla chiar și dacă investitorii au acces la informații private care le-ar putea ghida decizia. În plus, băncile pot reacționa la cerințele suplimentare de a publica informații prin așa-numitele 'beauty contests' prin care își cosmetizează situația financiară, deteriorând credibilitatea exercițiului. Prin urmare, autoritățile trebuie să cântărească cu atenție reacția excesivă a piețelor financiare față de obiectivul de a îmbunătăți disciplina în sectorul bancar prin informații frecvente și publicate la momentul oportun.

În ultimii ani, testele de stres au fost utilizate într-o măsură din ce în ce mai mare de către autorități pentru a crește transparența și implicit încrederea în sectorul bancar. Un alt obiectiv vizat a fost acela de a crește rezistența sectorului bancar la șocuri adverse, având în vedere că deficitul de capital rezultat ca urmare a testului a implicat măsuri obligatorii de recapitalizare. Publicarea rezultatelor exercițiului de evaluare cuprinzătoare din 2014 de către Banca Centrală Europeană a marcat începutul Mecanismului Unic de Supraveghere (MUS), un element esențial al Uniunii Bancare, o instituție menită să elimine legătura vicioasă între bănci și statele respective.

2. Evaluarea cuprinzătoare BCE 2014

Evaluarea cuprinzătoare efectuată în 2014 de către BCE a cuprins revizuirea calității activelor (AQR) și testul de stres (Stress Test). Figura 1 explică trăsăturile de baza ale evaluării cuprinzătoare. După cum am explicat mai sus, activele unei bănci sunt complexe, iar evaluarea lor de către actori externi este dificilă. Analiza aprofundată a calității activelor bancare efectuată în

cadru AQR a avut drept scop atenuarea acestei asimetrii informaționale, stimulând transparența prin creșterea calității informațiilor cu privire la situația băncilor. De asemenea, analiza AQR împreună cu testul de stres au avut drept scop creșterea încrederii tuturor celor afectați de activitatea sectorului bancar în sănătatea și onestitatea băncilor. În cazul în care valorile activelor raportate de către bănci au fost superioare celor rezultate din examinarea AQR, corecția ce rezultă din aceasta diferență a fost dedusă din capital. În cazul băncilor membre în MUS, noile valori ale capitalului rezultate după încorporarea corecției după AQR au fost utilizate ca punct de plecare pentru testul de stres.

Testul de stres din 2014 a reprezentat o examinare ex-ante a rezistenței băncilor europene în condițiile a două scenarii ipotetice: scenariul de bază și scenariul advers. Capitalul minim necesar în scenariul de bază a fost de 8%, iar capitalizarea minimă în scenariul advers a fost de 5%. Exercițiul a fost efectuat împreună cu 130 de bănci participante, în cooperare cu autoritățile competente naționale, Banca Centrală Europeană, Autoritatea Bancară Europeană (ABE) precum și Consiliul European pentru Risc Sistemic (European Systemic Risk Board).²

Obiectivele evaluării cuprinzătoare au fost de: (i) a mări transparența prin creșterea calității informațiilor cu privire la situația băncilor, (ii) a lua măsuri corective după identificare și (iii) a contribui la creșterea încrederii tuturor celor afectați de activitatea sectorului bancar în sănătatea și onestitatea băncilor, prin corelarea informației publicate cu măsuri corective.

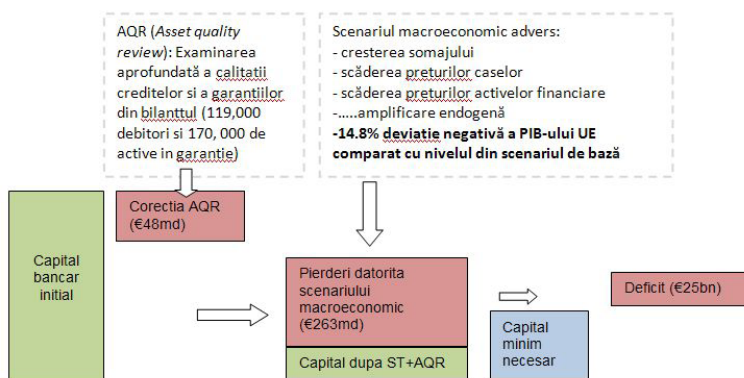
Perimetrul evaluării cuprinzătoare din 2014 a fost semnificativ mai extins comparat cu testele de stres efectuate anterior de către ABE, informația publicată fiind mult mai precisă, iar procesul de asigurare al calității mult mai complex. În cadrul AQR s-au analizat 119,000 de debitori și 170,000 de active în garanție, în timpul ce testul de stres a implicat analiza granulară a 40 de milioane de indicatori (circa 300,000 pe banca), comparat cu doar 3400 indicatori pe bancă în testul de stres al ABE din 2011 și 149 din testul de stres din 2010. În plus, scenariile adverse prevăzute în testul din 2014 au fost considerate mai severe și mai credibile în comparație cu exercițiile anterioare. În scenariul advers din 2014, evoluția nefavorabilă a indicatorilor macroeconomici și financiari a dus la deviere a PIB-ului UE cu -14.8% față de nivelul de bază, comparat cu doar 4% în exercițiul din 2011. Planurile de recapitalizare

2. ESRB a fost implicat doar în procesul de generare a scenariului.

“Falimentul unei filiale de relevanță sistemică poate rezulta într-un dezechilibru fiscal pentru statul român.”

ale băncilor cu un deficit de capital în urma testului de stres din 2014 au fost evaluate de către Consiliul de Supraveghere al BCE precum și de către echipele mixte de supraveghere ale MUS.

Figura 1: Cadrul general al evaluării cuprinzătoare

Activele băncilor au necesitat o ajustare negativă în valoare de 48 miliarde de euro în urma AQR, iar pierderile cumulate în contextul simulării de stres au fost de 263 miliarde, ceea ce a dus la reducerea ratei mediane a capitalului de la 12.4% la 8.3%. Un deficit de capital în valoare de 25 miliarde a fost depistat la 25 de bănci participante. Considerând acțiunile de majorare a capitalului desfășurate în cursul anului 2014 de către aceste bănci, opt bănci au raportat o rată a capitalului sub limita de 5%.

3. Relevanța testelor de stres din 2014 pentru băncile din România

Sistemul bancar românesc este dominat de către filialele grupurilor bancare multinaționale din zona euro. Aceste filiale au importanță sistemică pentru țara gazdă (România), dar nu pentru țara de origine (Austria, Franța, Italia). Disponibilitatea publică a informațiilor privind rezistența băncilor la șocuri majore este esențială în condițiile în care falimentul filialei sau a băncii mamă implică un proces internațional de rezolvare a crizei. Rezoluția unei bănci de importanță sistemică este un proces foarte complex, cu atât mai mult în cazul grupurilor multinaționale. Experiența

ultimei crize financiare din 2007-2008 sugerează că rezoluția unui grup multinațional poate constitui o provocare serioasă din cauza problemelor de coordonare între autoritățile din țara gazdă și țara de origine.

Banca Națională a României publică rezultate agregate de tip top-down ale testelor de stres în Raportul de Stabilitate Financiară.³ Aceste rezultate nu sunt comparabile cu rezultatele testului de stres al ABE/BCE deoarece acesta din urmă este un test de tip bottom-up restricționat, iar scenariul macroeconomic din scenariul advers este diferit. Informația agregată publicată de către BNR nu este suficientă pentru evaluarea rezistenței la șocuri adverse ale unor bănci individuale.

Cele mai multe dintre băncile mamă ale filialelor de importanță sistemică din România au participat la testul de stres ABE/BCE din 2014. Șase din aceste bănci nu au trecut testul: National Bank of Greece, Eurobank, Piraeus Bank, Bank of Cyprus, Veneto Banca și Oesterreichische Volksbanken. Pe baza rezultatelor testelor de stres din 2014, figura 2 indică pierderile din scenariul advers care revin portofoliului românesc pentru grupul respectiv. La nivel de grup, aceste pierderi nu sunt semnificative, dar în unele cazuri ar absorbi capitalul filialei românești, reprezentând 96% din capitalul Tier 1 al BCR (Erste Bank), 68% din capitalul BRD (Societate Generale) și 51% în cazul Volksbank.⁴

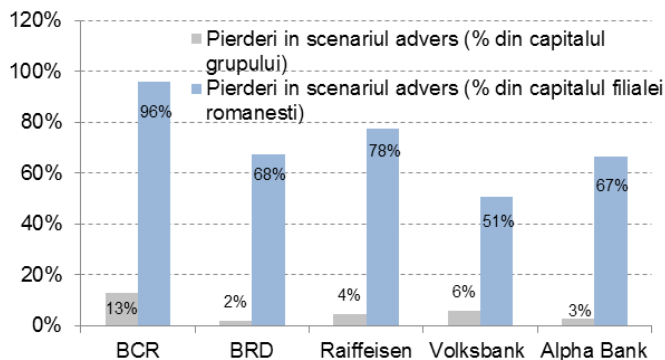
Faptul că rezultatele testelor de stres efectuate la nivel de grup sunt diferite de rezultatele efectuate la nivel de filială nu este surprinzător, însă este foarte relevant în cazul unor filiale de importanță sistemică care fac parte dintr-un grup multinațional. Experiența crizei financiare din 2007-2008 a arătat că rezoluția unor grupuri multinaționale poate duce la probleme majore de coordonare între autoritățile din țara gazdă și țara de origine. Teoretic, rezoluția grupurilor multinaționale este facilitată prin acorduri bilaterale sau colegii de supraveghere, dar aceste forme de cooperare și-au arătat limitele în practică. Un exemplu elocvent este falimentul Fortis, un grup multinațional care avea operațiuni în Olanda, Luxemburg și Belgia. Deși se confrunța cu dificultăți financiare majore, Fortis Belgia a avut

3. Un test de stres top-down este efectuat direct de către instituția abilitată (de exemplu ABE sau BCE). Practic acest lucru înseamnă că scenariul advers este transpus în bilanțul băncilor testate utilizând modelele instituției de supraveghere. Într-un test bottom-up pe de altă parte, băncile proiectează scenariul macroeconomic în bilanț utilizând modelele pe care le consideră potrivite. Testul de stres bottom-up restricționat combină cele două abordări, astfel încât rezultate individuale ale băncilor sunt puse în discuție de către instituția abilitată prin comparație cu rezultatele top-down.

4. Capitalul Tier 1 raportat la data de 31 decembrie 2013.

voie să participe la preluarea ABN AMRO, de asemenea în pragul insolvenței, un exemplu de comunicare insuficientă între autoritatea de supraveghere belgiană și cea olandeză. Cooperarea dificilă între autoritățile de supraveghere din timpul crizei din 2008 a dus la implementarea unor planuri de rezoluție ad-hoc ineficiente.

Figura 2: Rezultatele testului de stres 2014

Sursa: Rezultatele testelor de stres 2014 BCE/ABE 2014

Un alt exemplu ar putea fi banca islandeză Landesbanki, finanțată prin depozite atrase de sucursalele din Olanda și Marea Britanie. După colapsul Landesbanki, guvernul islandez a refuzat să compenseze titularii depozitelor. În cazul Landesbanki, țările gazdă nu au avut autoritatea de supraveghere asupra sucursalelor, dar au suportat costul pierderilor imputate titularilor depozitelor. În plus, modificarea în mod oportunist a statutului legal de la filială la sucursală, cum este cazul filialelor finlandeze ale Nordea și Danske, poate avea implicații majore pentru sistemul bancar al țării gazdă, deoarece are loc un transfer de active înspre țara de origine, în timp ce țara gazdă suportă costurile falimentului sucursalei.

În zona euro, problema de coordonare între țara gazdă și țara de origine a fost adresată prin implementarea primilor doi piloni ai Uniunii Bancare: Mecanismul Unic de Supraveghere (MUS) precum și Mecanismul Unic de Rezoluție (MUR). Începând cu noiembrie 2014, 130 de bănci europene sunt supervizate de către Banca Centrală Europeană în cooperare cu autoritățile naționale. Băncile europene care intră în perimetrul MUS fac parte automat și din Mecanismul Unic de Rezoluție (MUR). Acesta din urmă cuprinde un fond unic de rezoluție finanțat ex-ante de către bănci precum și un consiliu unic de rezoluție. Mecanismul Unic de Rezoluție devenit efectiv începând cu ianuarie 2015, completează MUS astfel încât băncile aproape de insolvență pot intra în procesul de rezoluție rapid și la

costuri minime pentru contribuabili. România nu face parte din MUS și prin urmare problema de coordonare între autoritățile din țara gazdă și din țara de origine rămâne. Eșecul unei filiale străine de importanță sistemică poate rezulta într-o obligație semnificativă pentru statul român, deteriorând poziția fiscală a acestuia.

Un progres semnificativ în acest context a reprezentat implementarea Directivei privind redresarea și rezoluția instituțiilor bancare (Bank Recovery and Resolution Directive – BRRD) în legislația națională. BRRD are drept scop definirea unui cadru eficient de gestionare în timp de criză aplicabil grupurilor multinaționale, prin armonizarea instrumentelor disponibile pentru rezoluția bancară. Cooperarea între autoritățile de rezoluție este facilitată prin colegii de rezoluție în care autoritățile din toate țările afectate sunt reprezentate. ABE are un rol de mediator în cazul unor conflicte majore. Conform directivei, autoritățile de rezoluție dintr-o țară în care operează filiala poate obiecta vizavi de decizia autorității de rezoluție din țara de origine a grupului, în cazul în care această decizie are potențialul de a deteriora stabilitatea financiară din țara gazdă. Altfel spus, BNR poate exprima obiecții față de decizia Consiliului Unic de Rezoluție privind rezoluția unui grup multinațional, în cazul în care această decizie ar putea fi destabilizatoare pentru sistemul bancar românesc.

Cu toate acestea, falimentul unei filiale de relevanță sistemică poate rezulta într-un dezechilibru fiscal pentru statul român. În cazul în care este aleasă o strategie de rezoluție de tip “multiple-point-of-entry”, statul român va trebui probabil să intervină în cazul în care partea de pierderi acoperită prin instrumentele specificate în BRRD, cum ar fi privatizarea, lichidarea sau implicarea creditorilor privați nu sunt suficiente pentru asigurarea solvabilității băncii aflate în dificultate. Absența unei autorități centralizate de supraveghere și rezoluție poate duce la rezoluții bancare ineficiente, amplificând legătura vicioasă între sectorul bancar și statul român.

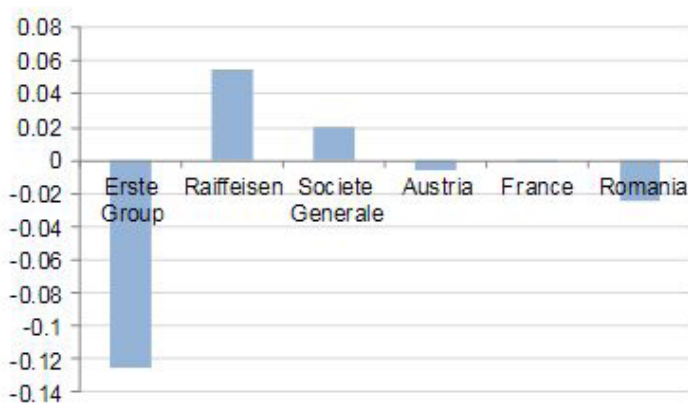
Pentru a ilustra conexiunea potențială între solvabilitatea filialei românești și cea a statului român, figura 3 arată reacția marjei contractelor de tip CDS în cele 3 zile după publicarea rezultatelor testului de stres de către BCE pe 27 octombrie 2014. Contractele de tip CDS (credit default spreads) sunt o măsură a probabilității de faliment a băncii/statului respectiv din

perspectiva piețelor financiare. O creștere a marjei CDS indică creșterea probabilității de faliment a băncii/statului respectiv. Variația marjei CDS în exces față de variația în perioada anterioară publicării rezultatelor indică faptul ca testele de stres au furnizat informații noi.

Figura 3 sugerează că publicarea rezultatelor a fost percepută pozitiv în cazul Erste Group, date fiind zvonurile negative ce au precedat publicarea rezultatelor.⁵ Pe de altă parte, corecțiile negative ca urmare a AQR și a testului de stres au fost percepute ca insuficiente în cazul Raiffeisen și Societe Generale. În mod similar, reacția statului austriac și francez poate fi interpretată ca o ușurare cauzată de corecțiile negative mai mici decât era de așteptat în cazul Raiffeisen și Societe Generale. În mod analog, reacția statului austriac și francez poate fi interpretată ca o ușurare generată de recapitalizările mai mici decât cele așteptate ale băncilor austriece și franceze.

Reacția pozitivă semnificativă a CDS referitoare la statul român sugerează o revizuire pesimistă a poziției financiare a statului român, în timp ce reacția CDS referitoare la statul francez sau austriac este moderată. O cauză posibilă ar putea fi estimări conservatoare cu privire la obligațiile contingente ale statului român după publicarea rezultatelor.⁶ Deși aceste rezultate nu constituie un argument suficient pentru ipoteza conform căreia legătura între filialele străine și statul român este considerată semnificativă de către piețele financiare, rezultatele testului de stres subliniază importanța informațiilor publicate la nivel subconsolidat în cazul unui grup bancar multinațional.

Figura 3: Variația CDS după publicarea rezultatelor testului de stres

5. Vezi Black (2014).

6. Erste Bank detine Banca Comerciala Romana.

Nota: Figura 3 prezintă variația cumulativă anormală a CDS pentru băncile/statele respective în cele 3 zile după publicarea rezultatelor testelor de stres pe 27 octombrie 2014. Perioada de estimare a variației 'normale' include 30 zile înainte de publicarea rezultatelor. Variația anormală a fost obținut pe baza unui model de 4 variabile incluzând indexul de piață și volatilitatea istorică pentru bănci și statele respective. (vezi Georgescu et al (2015)).

4. Concluzie

Publicarea testelor de stres în 2014 a marcat începutul MUS, un element esențial al Uniunii Bancare. Băncile românești sunt în afara perimetrului MUS, ceea ce implică potențiale probleme de coordonare între autoritățile țării gazdă și de origine în cazul eșecului unui grup bancar multinațional. Decompoziția geografică a rezultatelor testului de stres din 2014 sugerează că solvabilitatea unor filiale românești de importanță sistemică poate fi deteriorată semnificativ într-un mediu macroeconomic defavorabil, subliniind importanța informației furnizate în cadrul unui test de stres la nivel subconsolidat.

Referințe

Barth, M. and Landsman, W. (2010): How did financial reporting contribute to the financial crisis? *European Accounting Review*, 19 (3), 399-423.

Goldstein, I. and H. Saprà (2014): Should bank stress test results be disclosed? An Analysis of the Costs and Benefits, *Foundations and Trends in Finance*, 8(1), 1-54.

Morris, S. and Shin, H. (2002): Social value of public information. *The American Economic Review*, 92 (5), 1521-1534.

Beck, T., R. Todorov and W. Wagner (2013), “Supervising Cross-Border Banks: Theory, Evidence and Policy”, *Economic Policy*.

Black, J. (2014): “ECB Moves to Quash Bank Assessment Rumours as Results Near”, *Bloomberg*, 22 October 2014.

European Banking Authority (2014): Stress Test Results 2014.

European Central Bank (2014): Aggregate Report on the Comprehensive Assessment

Georgescu, O., Gross M., Kapp D, Kok C. (2015): “Do Stress Tests Matter? Evidence from the Comprehensive Assessment”, *Forthcoming*.

Zajak, M. (2014): “ECB Plays Down Failed Stress Tests Jitters, Erste Strikes Back”, *WBP Online* 22 October 2014.

Despre autor:

Oana Georgescu lucrează din Iulie 2014 ca expert în stabilitate financiară la Banca Centrală Europeană, în principal pe teme ce țin de instrumente macro prudențiale și teste de stres. Oana a acumulat experiență în domeniul bancar la diverse bănci din Frankfurt cum ar fi Deutsche Bundesbank, Commerzbank și KfW și și-a obținut doctoratul în economie la Goethe Uni Frankfurt având ca temă interacțiunea dintre reglementarea băncilor și stabilitatea financiară.

Acest policy brief a fost publicat în cadrul proiectului „Influenți, alerti și informați în negocierile din UE – Expertiză și consultare în politici europene” finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România.

Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org/

Conținutul acestui raport nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009-2014. Întreaga răspundere asupra corectitudinii și coerenței informațiilor prezentate revine promotorului proiectului, Centrul Român de Politici Europene, și autorului/autorilor raportului.

Centrul Român de Politici Europene, 2015
Stirbei Voda 29, Cod postal, 010101 București

www.crpe.ro

Contact: Telefon +40 371 083 577, Fax +40 371 875 089